

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Lausunto HE 26/2024 vp hallituksen esityksestä ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä (HE 26/2024 vp) ja kunnioittaen lausuu seuraavaa.

Yleiset huomiot

SYL katsoo, että niin pakolaisten kuin turvapaikanhakijoidenkin tulee voida jatkaa opintojaan Suomessa, ja että turvapaikanhakijoiden mahdollisuuksia hakeutua korkeakoulutukseen tulee tukea. Koulutusjärjestelmässä tulisi SYLin näkemyksen mukaan ottaa paremmin huomioon kansainvälisen suojelun tarpeessa olevat ja ihmisoikeusloukkausten uhriksi joutuneet opiskelijat, ja heitä varten on luotava myös uusia, täydentäviä opiskeluperusteisia maahantulon väyliä.

SYL pitää tervetulleena hallituksen esityksen pyrkimystä selkiyttää ja täsmentää ulkomaalaislain säännöksiä. Ehdotetut täsmennykset kuitenkin rajaisivat merkittävästi turvapaikkaprosessissa olevien opiskelijoiden oikeuksia ja poistaisivat heiltä mahdollisuudet kotoutua ja integroitua Suomeen. SYL erityisesti kiinnittää huomionsa siihen, että nykyiset tiukennukset eivät riittävällä tavalla huomioi opiskelijoiden moninaista tilannetta ja esimerkiksi inhimillisestä virheestä johtuvia ongelmia oleskelulupaprosesseissa. Katsomme, että ulkomaalaislakia uudistettaessa tulisi keskittyä mahdollisimman sujuvan maahanmuuttokokemuksen varmistamiseen, sekä siihen, että kansainväliset osaajat voisivat integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan ja työmarkkinoille riippumatta alkuperäisestä maahantulon syystä. Katsomme tällaisten toimien olevan välttämättömiä myös Suomen talouden ja väestön ikääntymisen näkökulmasta.

Esitetyt uudistukset eivät edistäisi Suomen tavoitetta houkutella kansainvälisiä osaajia ja voisi aiheuttaa Suomelle mainehaittaa ilman merkittäviä hyötyjä.

36 b §. Oleskeluluvan epäminen Suomessa tapahtuneen moitittavan käyttäytymisen vuoksi.

Pykälän 36b 1 kohdassa määritellään mikä tahansa (lyhytkin) laiton oleskelu maassa esteeksi mille tahansa oleskeluluvalle tai jatkoluvalle. Opiskelijoiden näkökulmasta tämä voisi johtaa siihen, että pienetkin tahattomat elämänmuutoksesta tai inhimillisestä virheestä johtuvat katkokset luvassa voisivat johtaa siihen, ettei lupaa voisi saada Suomesta käsin. Tämä olisi varsinkin perheellisille ja työssäkäyville todella vaikea byrokratiaa lisäävä prosessi. Ylioppilaskunnissa on ollut esimerkiksi tilanteita, jossa opiskelija on hakenut lupaa myöhässä - laista ei tällä muotoilulla selviä, voisiko tällaisessa tilanteessa mahdollisuus hakea lupaa lakata kokonaan.

SYL ehdottaakin, että viimeiseen momenttiin lisätään lievennyksenä esimerkiksi seuraavasti: *"Edellä 1 momentin 1 kohdassa säädetty ei koske tilanteita, joissa oleskeluluvalla oleskellut ulkomaalainen on erehdyksessä tai muistamattomuuttaan jättänyt hakematta uutta oleskelulupaa edellisen oleskeluluvan ollessa vielä voimassa tai tilanteita, joissa oleskelu johtuu hakijasta riippumattomista seikoista tahi on luonteeltaan lyhytaikaista ja vähäistä."*

36 f §. Oleskeluluvan epääminen turvapaikkamenettelyn vuoksi

Lakiesityksessä viitataan "kaistanvaihdon estämiseen" (36 f §. Oleskeluluvan epääminen turvapaikkamenettelyn vuoksi), mikä käytännössä tarkoittaisi sitä, että tausta turvapaikanhakijana estäisi sekä opiskelijan että työntekijän oleskelulupien hakemisen kokonaan sellaisilta henkilöiltä, jotka opiskelevat tai työskentelevät Suomessa, mutta ovat taustaltaan myös turvapaikanhakijoita, eli paenneet vainoa kotimaastaan.

Tällä hetkellä turvapaikanhakijoilla on niin oikeus työntekoon kuin opiskeluunkin. Koska hallintoprosessit kestävät usein pitkään, jopa vuosia, moni turvapaikanhakija opiskelee tai työskentelee laillisesti Suomessa jopa useita vuosia ja ehtii myös valmistua. Hallituksen esityksen mukaan mikäli henkilön lopullinen kielteinen turvapaikkapäätös tulisi kesken opintojen, tai tämä jäisi muusta syystä paperittomaksi, tämän olisi keskeytettävä opintonsa, vaikka vaaditut edellytykset opiskelijan oleskeluluvan saamiselle olisivatkin muuten olemassa ja opinnot olisivat edelleen kesken.

Nykyisellään turvapaikkajärjestelmään on sisällytetty kannustimia kotoutumiseen, kuten mahdollisuus opiskeluun, ja tähän käytetään myös yhteiskunnan resursseja. EU/ETA-alueen ulkopuolelta saapuvat turvapaikanhakijat ovat nykyisellään myös lukuvuosimaksuvelvollisia, ja täyskattoellisia lukuvuosimaksuja koskevan lainsäädännön tullessa voimaan heidän odotetaan kattavan kaikki koulutuksensa kustannukset lukuvuosimaksuilla. Lukuvuosimaksujen lisäksi opiskelun pariin hakeutuminen on nykyisellään muutenkin rajattua opiskelijavalintajärjestelmän kautta, jossa turvapaikanhakijat ovat samalla viivalla muiden kansainvälisten hakijoiden joukossa. Näin ollen opiskelujen pariin omalla rahalla hakeutuneiden opiskelijoiden pakottaminen opintojen keskeyttämiseen on SYLin näkökulmasta kohtuutonta ja yhteiskunnan kannalta myös opiskelupaikan ja Suomeen integroituvan osaajan hukkaan heittämistä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että sen tarkoituksena on estää turvapaikkamenettelyn käyttäminen työvoiman maahanmuuton väylänä. Samalla todetaan, että ns. kaistanvaihtoa opiskeluun liittyvään oleskelulupaan on hyödyntänyt 19 henkilöä vuonna 2021, 8 henkilöä vuonna 2022 ja 42 henkilöä vuonna 2023. Näin ollen kaikkiaan 1627 tapauksesta vain 69 liittyi viimeisen kolmen vuoden aikana opiskeluun, ja näistäkin suurin osa ammatilliseen koulutukseen - vuonna 2023 vain kuusi lupaa oli myönnetty korkeakouluopintoja varten. Näiden lukujen valossa SYL näkee, että kaistanvaihtoa opiskelujen pariin ei voi pitää merkittävänä turvapaikkajärjestelmää hyödyntävänä maahantulon väylänä, johon tarvittaisiin esitettyjä rajoituksia.

Yliopisto-opiskelijoiden näkökulmasta rajoituksella ei saavutettaisi niitä myönteisiä vaikutuksia, joihin esityksellä pyritään, mutta yksilön näkökulmasta kielteiset vaikutukset voisivat sen sijaan olla merkittäviä. Yksittäistapausten käsittely voi aiheuttaa myös korkeakouluille hankalia tilanteita, minkä takia SYL ehdottaakin, että kaistanvaihtokieltoa ei sovellettaisi henkilöihin, jotka on otettu opiskelijaksi ennen lain voimaantuloa eli ennen 1.7.2024.

Esityksessä myös todetaan, että muutokset eivät koske tilapäisen suojelun saaneita. SYL pitää tervetulleina niitä laajoja oikeuksia ja mahdollisuuksia, joita tilapäisen suojelun alaisuudessa olevat saaneet, mutta näkee, että muiden turvapaikanhakijoiden asettaminen heitä heikompaan asemaan on vakava ongelma yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Lopuksi SYL myös ilmaisee huolensa lakiesityksen lyhyestä lausuntoajasta. Oikeusministeriön julkaisemassa säädösvalmistelun kuulemisoppaassa todetaan, että kirjallisten lausuntojen antamiseen varataan aikaa vähintään kuusi viikkoa muuten kuin perustellusta syystä. Lisäksi yliopistoilta tai ammattikorkeakouluilta ei pyydetty lausuntoja, vaikka lakimuutokset koskisivat juuri niitä. Liian lyhyet lausuntoajat yhdistettynä puutteelliseen jakeluun ovat omiaan heikentämään lainvalmistelun laatua.

Helsingissä 6.6.2024.

Akseli Tiitta
puheenjohtaja

Roope Tukia
pääsihteeri

Lisätietoja:

Yuri Birjulin
Kansainvälisten asioiden ja EU-edunvalvonnan asiantuntija
yuri.birjulin@syl.fi
040 0174913